



**พระสาสนานุรักษ์ (ทิม) วัดบวลนรดิศ**

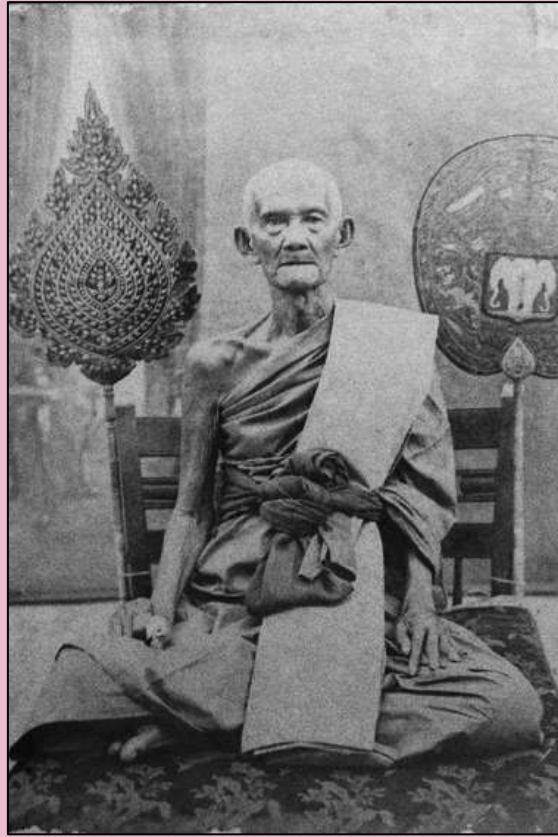
ประวัติ พระสาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต) องค์ที่ ๑

### ชาติภูมิและการบรรพชาอุปสมบท

เจ้าประคุณพระสาสนานุรักษ์ (ทิม) เป็นชาวบางบำหรุ ธนบุรี เกิดเมื่อวันที่ ๑๗ กรกฎาคม ตรงกับแรม ๘ ค่ำ เดือน ๘ ปีจอฉัตร พ.ศ.๒๓๘๑ เคยฝากตัวเป็นทนายหรือผู้รับใช้อยู่กับพระยาสุริยศักดิ์มนตรี (แสง ชูโต) แล้วมาอุปสมบทที่วัดประยูรวงศาวาส มีสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์(จี) เจ้าอาวาสรูปที่ ๓ เป็นพระอุปัชฌาย์ท่านเคยศึกษาพระปริยัติธรรมในสำนักอาจารย์อ่อนและเป็นศิษย์ของพระอาจารย์แก้วด้วย ต่อมาท่านได้อาพาธจึงลาสิกขาไปรักษาตัวแล้วกลับมาอุปสมบทใหม่ มีพระธรรมภาณพิลาศ(ผ่อง) เจ้าอาวาสรูปที่ ๕ เป็นพระอุปัชฌาย์

### สมณศักดิ์

ในช่วงอุปสมบทครั้งแรก ท่านได้รับแต่งตั้งให้เป็นพระครูใบฎีกา และเลื่อนเป็นพระครูสังฆสิทธิกร ฐานานุกรมในสมเด็จพะพุทธโฆษาจารย์(จี) แต่เนื่องจากสุขภาพไม่ค่อยดี จึงได้ลาสิกขาบทไปรักษาตัว หลังจากที่ได้กลับมาอุปสมบทเป็นครั้งที่ ๒ ท่านได้เป็นผู้ดูแลโรงเรียนหนังสือไทย และ



พระสาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต)

โรงเรียนบาลีที่เจ้าพระยาภาสกรวงศ์สร้างขึ้น เจ้าพระยาภาสกรวงศ์จึงกราบบังคมทูล ขอให้ดำรงอยู่ในสมณศักดิ์ที่พระครูสังฆสิทธิกรตามเดิม เมื่อปีระกา พ.ศ.๒๔๒๘

ในปีขาล พ.ศ.๒๔๓๒ ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูสังฆวิสุทธินุคุณ เมื่อวันที่ ๑๙ พฤษภาคม พ.ศ.๒๔๓๖ ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระราชาคณะที่พระสาสนานุรักษ์

### การปกครองคณะสงฆ์

ในปีขาล พ.ศ.๒๔๒๓ ท่านได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรที่ "พระครูสังฆวิสุทธินุคุณ" (ทิม) ได้รับอาราธนาจากวัดประยุรวงศาวาสไปเป็นเจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศ หลังจากนั้นท่านผู้หิวงนวล (เจ้าคุณพระราชพันธุ์) ภริยาเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา และ ท่านดิศ บุนนาค (สมเด็จพระยาบรมมมหาประยุรวงศ์) บุตรท่านผู้หิวงนวลได้ร่วมกันบูรณปฏิสังขรณ์

ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามใหม่ว่า “วัดนवलนรดิศ” (เดิมชื่อ วัดมะกอกใน) เพื่อเป็นที่รำลึกและอนุสรณ์แก่ ท่านผู้หิญาญนวลและท่านดิศ บุณนาค

พ.ศ.๒๔๓๖ พระสังฆสิทธิคุณ (ทิม) ได้ย้ายกลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสรูปที่ ๘ อีกตำแหน่งหนึ่ง และได้เป็นพระราชาคณะที่ พระสาสนานุรักษ์ (ทิม) ในปีเดียวกัน จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๔๓ จึงกลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดนवलนรดิศ เพียงตำแหน่งเดียว

พ.ศ.๒๔๓๙ ในช่วงที่พระสาสนานุรักษ์ (ทิม) เป็นเจ้าอาวาสอยู่นั้น กรรมการผู้จัดการแบ่งทรัพย์สินมรดกของท่านผู้หิญาญนรณ คือ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ เจ้าพระยาสุรศักดิ์มนตรี เจ้าพระยาสุรวงศ์วัฒนศักดิ์ สร้างโรงเรียน ๒ หลัง วางซุ้มประตูวัดไว้ระหว่างกลางสำหรับเชื่อมโรงเรียนทั้งสองหลังเข้าด้วยกัน โดยตั้งอยู่ริมกำแพงหน้าวัดด้านแม่น้ำเจ้าพระยาให้ชื่อว่า “พรรณาคาร ร.ศ.๑๑๕” พร้อมกันนั้นได้สร้างเมรุด้านหน้าภูเขาไว้เป็นที่เผาศพท่านผู้หิญาญนรณและอุทิศไว้เป็นที่เผาศพสำหรับประชาชนทั่วไป

เจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดีสร้างพระเจดีย์หลังพระอุโบสถองค์หนึ่ง สูง ๓ วาเศษ แล้วสร้างรูปพระอาจารย์แก้ว (ซึ่งเรียกกันว่า ท่านขรัวแก้ว) ผู้เป็นอาจารย์ ประดิษฐานไว้ในนั้น

พระสาสนานุรักษ์เป็นเจ้าอาวาสปกครองวัดประยุรวงศาวาสได้ไม่เต็มทีนักเพราะต้องเดินทางไปดูแลวัดนवलนรดิศซึ่งว่างเจ้าอาวาสอีกด้วย ในช่วงที่ไปพำนักอยู่ที่วัดนवलนรดิศนั้น ท่านได้มอบหมายให้พระครูสาราณียคุณ (บุญ) จึงเป็นผู้ปกครองดูแลวัดประยุรวงศาวาสแทนเจ้าอาวาส พระสาสนานุรักษ์

(ทิม) พ้นจากตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาส ใน พ.ศ.๒๔๔๓ และ ไปเป็นเจ้าอาวาส  
วัดนวลนรดิศเพียงตำแหน่งเดียว เมื่อพระธรรมเจดีย์(แก้ว) ได้ย้ายจากวัดไชยพฤกษ์มาลามาเป็นเจ้า  
อาวาสวัดประยุรวงศาวาส

## มรณภาพ

พระสาสนานุรักษ์ (ทิม) เป็นเจ้าอาวาสวัดนวลนรดิศต่อมาจนถึงมรณภาพ พ.ศ.๒๔๖๙ ที่วัด  
นวลนรดิศ สิริอายุได้ ๘๘ ปี ในปีพ.ศ.๒๔๗๓ ได้มีพิธีพระราชทานเพลิงศพ ที่วัดนวลนรดิศ และได้มี  
การจัดสร้างเหรียญที่ระลึก เนื้อเงิน และเนื้อทองแดง กล่าวกันว่า เหรียญนี้ หลวงปู่เอี่ยม วัดสะพานสูง  
สธรรมของหลวงปู่ทิม ซึ่งย้ายมาจากวัดประยุรวงศาวาส พร้อมกัน และจำพรรษาอยู่ที่วัดนวลนรดิศ  
หลายปี กับหลวงพ่อแช่ม วัดตาก้อง ร่วมกันปลุกเสก มีจำนวนน้อยมาก สำหรับอัฐิของพระคุณเจ้าได้  
บรรจุไว้ ณ พระบรมสถูปเจดีย์หลังพระวิหาร

## เหรียญหลวงปู่ทิม วัดนวลนรดิศวรวิหาร

เหรียญหลวงปู่ทิม วัดนวลนรดิศวรวิหาร จัดสร้างหลังจากหลวงปู่ทิมมรณะภาพแล้วในปีพ.ศ.๒๔๗๓  
เพื่อแจกเป็นที่ระลึกในงานพระราชทานเพลิงศพพระสาสนานุรักษ์ (ทิม) ที่วัดนวลนรดิศ เหรียญรุ่นนี้  
มีทั้งเนื้อเงินและเนื้อทองแดง กล่าวกันว่าเหรียญนี้ หลวงปู่เอี่ยมวัดสะพานสูง สธรรมของหลวงปู่ทิม  
ซึ่งย้ายมาจากวัดประยุรวงศาวาส พร้อมกันและจำพรรษาอยู่ที่วัดนวลนรดิศหลายปี กับหลวงพ่อแช่ม  
ร่วมกันปลุกเสก สำหรับอัฐิของพระคุณเจ้าได้บรรจุไว้ ณ พระบรมสถูปเจดีย์หลังพระวิหาร วัด  
นวลนรดิศวรวิหาร



เหรียญหลวงปู่ทิม วัดนวลนรดิศวรวิหาร

<http://www.amuletheritage.com/p-8.html>

# วัดนวลนรดิศวรวิหาร



วัดนวลนรดิศ วรวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ชนิดวรวิหาร

สังกัดคณะสงฆ์มหานิกาย

ตั้งอยู่ที่หมู่ที่ ๗ แขวงปากคลองภาษีเจริญ เขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร

**ประวัติความเป็นมา วัดนวลนรดิศวรวิหาร.**

วัดนวลนรดิศวรวิหาร เดิมเป็นวัดโบราณ สันนิษฐานว่า สร้างมาตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน เดิมเรียกกันว่า "วัดมะกอกใน" คู่กับ "วัดมะกอกนอก" (ปัจจุบันชื่อ วัดอรุณราชวราราม) เนื่องจากตั้งอยู่ริมฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาแนวเดิม ปัจจุบันคือ คลองบางกอกใหญ่ โดยวัดอรุณราชวราราม ตั้งอยู่ด้านนอก วัดนวลนรดิศอยู่ลึกเข้าไปอีก จึงเรียกว่า "วัดมะกอกใน" ในสมัยกรุงธนบุรีวัดมะกอกในอยู่ในสภาพที่ชำรุดทรุดโทรมมากจนเกือบจะเป็นวัดร้าง

ในปลายรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัยรัชกาลที่ ๒ ถึง ตอนต้นรัชสมัย  
พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๓ ท่านผู้หญิงนวล\* บุณนาค ได้เห็นความทรุดโทรม  
ของวัดมะกอกใน ท่านจึงได้เริ่มทำการบูรณปฏิสังขรณ์ ทำการรื้อถอนสภาพที่ปรักหักพังออกแล้ว  
สร้างใหม่ทดแทน โดยให้ สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์\*\* (ดิศ บุณนาค) บุตรท่านผู้หญิงนวล  
รับผิดชอบ ขณะนั้นดำรงตำแหน่งเป็นพระยาพระคลัง

หลังจากที่ สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุณนาค) บุตรท่านผู้หญิงนวลได้สร้างวัดประยูร  
วงศาवासเสร็จเรียบร้อยในปี พ.ศ. ๒๓๗๙ สมัยรัชกาลที่ 3 ก็ได้มาบูรณปฏิสังขรณ์วัดมะกอกในต่อ  
แล้วน้อมเกล้าฯ ถวายเป็นพระอารามหลวงในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว

---

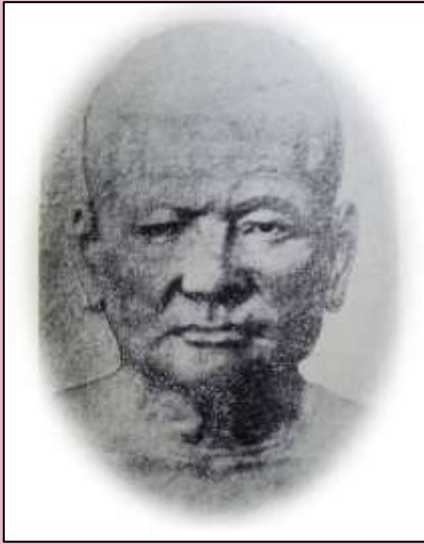
\*ท่านผู้หญิงนวล บุณนาค ภริยาเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา และเป็นพระภคินีของสมเด็จพระอมริน  
ทราบรมราชินีในสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราชรัชกาลที่ ๑ ซึ่งต่อมาได้รับสถาปนาเป็น เจ้า  
คุณพระราชพันธ์ (นวล บุณนาค)

\*\* สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ หรือ สมเด็จพระยาองค์ใหญ่ นามเดิม ดิศ เป็นขุนนาง  
สกุลบุณนาค เป็นบุตรของเจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุณนาค) กับเจ้าคุณนวล (เจ้าคุณพระราชพันธ์  
นวล) ผู้มีบทบาทในการต่างประเทศของสยามในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว  
ผู้สำเร็จราชการแผ่นดินในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นบิดาของสมเด็จพระ  
เจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุณนาค) เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุณนาค)

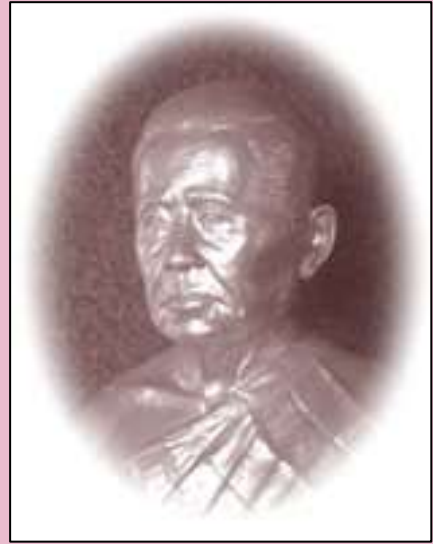
ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๔ ได้พระราชทานพระบรมราชานุญาตให้เป็นพระอารามหลวง และพระราชทานนามวัดใหม่ว่า วัดนवलนรดิศ เพื่อระลึกถึงท่านผู้หญิงนวล และสมเด็จพระเจ้าพระบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ผู้เป็นมารดาและบุตร ผู้ร่วมปฏิสังขรณ์วัดนี้ (ศพของท่านผู้หญิงนวลได้รับพระราชทานเพลิงที่เมรุท้องสนามหลวง ต่อท้ายพระราชพิธีถวายพระราชทานเพลิงพระบรมศพ สมเด็จพระอมรินทราบรมราชินีในรัชกาลที่ ๑) และได้อาราธนาอิมันต์พระครูสังฆสิทธิคุณ (ทิม) จากวัดประยูรวงศาวาสมาเป็นเจ้าอาวาส ในปี พ.ศ.๒๔๒๓ ต่อมา พ.ศ.๒๔๓๖ ตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสว่างลงท่านจึงกลับไปครองตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยูรวงศาวาสอีกตำแหน่ง เป็นพระราชาคณะที่ พระสาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต) จนกระทั่ง พ.ศ.๒๔๔๓ จึงกลับมาเป็นเจ้าอาวาสวัดนवलนรดิศเพียงตำแหน่งเดียว

ต่อมาในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ ๕ เจ้าพระยาสุรวงศ์ ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค ช่วงอายุ ๒๓๗๑-๒๔๓๑) เป็นบุตรชายคนโตของสมเด็จพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ (ช่วง บุนนาค) และ เจ้าพระยาภาสกรวงศ์ (พร บุนนาค ช่วงอายุ พ.ศ.๒๓๙๒-๒๔๖๓) เป็นบุตรคนเล็กของสมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค) ได้ร่วมกันปฏิสังขรณ์อีกครั้งหนึ่ง





เจ้าพระยาอรรคมหาเสนา (บุนนาค)



เจ้าคุณนวล (เจ้าคุณพระราชพันธุ์นวล)



สมเด็จพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุนนาค)



เจ้าพระยาสุรวงศ์ ไวยวัฒน์ (วร บุนนาค)



เจ้าพระยาภาสกร วงศ์ (พร บุนนาค)



พระราชสังวรวิมล (แช่ม ฐมมานนโท)

### ลำดับรายนามเจ้าอาวาส

พระสาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต)* ๒๔๔๓ -๒๔๖๙	เจ้าอาวาสวัดนवलนรดิศวรวิหาร
พระราชสังวรวิมล (แช่ม ฐมมานนโท) ๒๔๖๙-๒๕๒๗	เจ้าอาวาสวัดนवलนรดิศ
พระสุนทรกิตติคุณ (สวัสดี อุชุงารี) ๒๕๒๘-๒๕๔๙	เจ้าอาวาสวัดนवलนรดิศวรวิหาร
พระครูวิทิตสุตคุณ (บุญมี อินทโชโต ป.ธ.๔) ๒๕๕๐	เจ้าอาวาสวัดนवलนรดิศวรวิหาร

---

\* เจ้าอาวาส วัดประยูรวงศาวาสวิหาร พ.ศ. ๒๔๓๖ - ๒๔๔๓

# วัดนวมารติศวรวิหาร

วัดนวมารติศวรวิหาร เดิมชื่อว่าวัดไพวณฺ์ ส่วนนิเวศน์วัดสร้างขึ้นเมื่อสมเด็จพระเอกาทศโลก หรือพุทธศักราช ๒๑๖๖ แต่ไม่ปรากฏหลักฐานที่แน่นอน เดิมเรียกกันว่า "วัดนอกนอกใน" คู่อัน "วัดนอกนอกนอก" โดยบูรณาการวรรณคดีสุดแสนจะน่าอัศจรรย์คือสมเด็จพระเอกาทศโลก ปู่จันทน์คือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยวัดบูรณาการวรรณคดีสุดแสนจะน่าอัศจรรย์คือสมเด็จพระเอกาทศโลก ปู่จันทน์คือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช โดยวัดบูรณาการวรรณคดีสุดแสนจะน่าอัศจรรย์คือสมเด็จพระเอกาทศโลก ปู่จันทน์คือพ่อขุนรามคำแหงมหาราช

เจ้าคุณพระวชิรญาณโชน บวชบวชสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร เจ้าคุณพระวชิรญาณโชน บวชบวชสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร เจ้าคุณพระวชิรญาณโชน บวชบวชสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร



พระสงฆ์วิภังค พระภิกษุ สามเณร และ ได้อาราธนา นาม วัดนวมารติศวรวิหาร เจ้าคุณพระวชิรญาณโชน บวชบวชสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร เจ้าคุณพระวชิรญาณโชน บวชบวชสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร



ประวัติของวัดนวมารติศวรวิหาร เมื่อสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร เจ้าคุณพระวชิรญาณโชน บวชบวชสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร เจ้าคุณพระวชิรญาณโชน บวชบวชสมเด็จพระสงฆารามมหาปริยัติวิธี วัดนวมารติศวรวิหาร

ถวายโดย นายโชคชัย บัวเข้ม และ ครอบครัว















## ความเป็นมาของโรงเรียนวัดนวลนรดิศ โรงเรียน “เก่าแก่” ที่สุดในย่านฝั่งธนฯ

(คัดลอกส่วนหนึ่งจากบทความ “นวลนรดิศ โรงเรียนเก่าแก่ที่สุดในย่านฝั่งธนฯ” เขียนโดย ไพบุลย์ วงษ์เทศ ในนิตยสารศิลปวัฒนธรรม พฤศจิกายน 2533)

โรงเรียนวัดนวลนรดิศ เป็นโรงเรียนที่เก่าแก่ที่สุดในย่านฝั่งธนฯ ความเก่าก็คืออายุโรงเรียนซึ่งครบร้อยปีไปแล้วเมื่อวันที่ 9 สิงหาคม 2533

“นักเรียนรุ่นแรกไม่มีชีวิตอยู่แล้วครับ รุ่นผมก็เข้าวัดนวลเมื่อ พ.ศ. 2460 กว่า ๆ 60 เท่าไหร่ จำไม่ได้” อาจารย์ทองหยิบ วิจิตรสุข ศิษย์เก่าโรงเรียนวัดนวลฯ รุ่นต้น ๆ ผู้มีความผูกพันกับโรงเรียนวัดนวลนรดิศเกือบตลอดทั้งชีวิต ได้กรุณาเล่าความเป็นมาของ “โรงเรียนที่เก่าที่สุดในย่านฝั่งธนฯ” ให้ฟัง “ครูใหญ่คนแรกของโรงเรียนวัดนวลฯ คือ เจ้าคุณศาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต) ท่านเป็นพระเป็นสมภารโอนมาจากวัดประยูรวงศาวาส คนที่สองก็ หลวงสรรพวิชาเพิ่ม คนที่สาม พระสอนถุกระบอบ ผมเข้าเรียนวัดนวลฯ ในช่วงครูใหญ่คนที่สี่ คือ ท่านขุนการุญฯ เรียกเต็มว่า ขุนการุญสิกขพันธ์ ชื่อเดิมท่า บุนนาค พกษาชีวะ”

ความเป็นมาของโรงเรียนและวัดสรุปได้ว่า วัดนवलนรดิศ เดิมชื่อ วัดมะกอก เป็นวัดเก่ามาแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา แล้วปฏิสังขรณ์ใหม่เมื่อต้นรัตนโกสินทร์ โดยท่านผู้หญิงนวล บุณนาค และบุตรคือ เจ้าพระยาบรมมหาประยูรวงศ์ (ดิศ บุณนาค) ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานนามวัดมะกอก ตามชื่อผู้บูรณะเป็น “วัดนवलนรดิศ” และยกเป็นพระอารามหลวง



อาคารเรียนสร้างใหม่แทนอาคารเก่าซึ่งเดิมเป็นเรือนไม้

นับแต่ยกเป็นพระอารามหลวง วัดนवलนรดิศ มีเจ้าอาวาสเพียง 3 รูป ได้แก่ พระศาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต) พระราชสังวรวิมล และ พระครูวิธานสมณคุณ

ท่านเจ้าอาวาสรูปแรก คือ พระศาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต) เป็นผู้มีความสำคัญยิ่งต่อโรงเรียนวัดนवलนรดิศ ด้วยเป็นทั้งผู้ก่อตั้ง เป็นผู้สอนกุลบุตรกุลธิดารุ่นแรก และเป็นผู้บุกเบิกวางรากฐานให้การศึกษาของศิษย์วัดนवलนรดิศให้เติบโตแข็งแรงในเวลาต่อมา

## นวนิรดิศ สกูล ออฟ ตาลา

จากปากคำของท่านอาจารย์ทองหยิบ วิจิตรสุข, จากหนังสือ “บางขุนเทียน : ส่วนหนึ่งของแผ่นดินไทย และกรุงรัตนโกสินทร์,” และหนังสือ “ความรู้เรื่องเมืองไทย” ของโรงพิมพ์เดลิเมต์ ฉบับพิมพ์ พ.ศ. 2472 ความมีอันตรงกันว่า พระนครสองฝั่งฟากอุดมไปด้วยคลองและการตั้งชุมชนริมน้ำ โดยเฉพาะทาง “ฝั่งธนบุรี” ความเจริญของชุมชนริมคลองบางกอกน้อยทะเลลุดคลองบางกอกใหญ่ (คลองบางหลวง) มีมาแล้วแต่โบราณกาล ด้วยเคยเป็นลำ “แม่น้ำเจ้าพระยา” สายเดิม ดังนั้น นวนิรดิศ หรือในชื่อเดิม “วัดมะกอก” ย่อมเป็นวัดที่ตั้งอยู่ในย่านชุมชนความเจริญ มีผู้อยู่อาศัย โดยรอบทั้งขุนนางและชาวสวน



ภาพอาคารเรียน ตั้งอยู่บริเวณริมคลองบางหลวง

“พวกลูกๆ หลานๆ ท่านเจ้าคุณสุธรรมฯ พวกเชื้อสาย “สุจริตกุล” ส่วนใหญ่ก็เรียนกันที่นี่ ที่วัดนวลฯ แถวปากคลองด่านมีบ้านขุนนาง คุณพระ คุณหลวงอยู่หลายคน ท่านผู้หญิงอุศนาปราโมช ก็เคยเรียนที่วัดนวลฯ” ท่านอาจารย์ทองหยิบ วิจิตรสุข เล่า และขอเดสิดให้ฟังว่า ค่าที่ชุมชนริมลำน้ำมีทั้งขุนนางและไพร่ การศึกษาขั้นพื้นฐานที่ “ลอนดอน สกูลออฟ กุลบุตร” ก็ออกจะไกลเกินไป สำหรับบุตรหลานขุนน้ำขุนพระยาผู้ใกล้เรือ “นวลนรดิศ สกูลออฟ ศาลาการเปรียญ” จึงแค่वादเรือข้ามคู้งคู้ง ก็พอจะฝากลูกฝากหลานให้หัดเขียนการะดานชนวนได้ ถึงยังงี้ก็ยอมจะดีกว่าจะหัดให้เป็นแน่น้อย ร้อยดอกไม้เฉยๆ



ที่มา : Nuanoraditwaraviharn, <https://sites.google.com/site/nuanoraditwaraviharn/>

พระสาสนานุรักษ์ (ทิม รตนโชโต) องค์ที่ 1

Nuanoraditwaraviharn, <https://sites.google.com/site/nuanoraditwaraviharn/>

ประวัติความเป็นมา วัดนवलนรดิศวรวิหาร.

Sangkhatikan, <https://sangkhatikan.com/> , เจ้าอาวาสวัดนवलนรดิศวรวิหาร.

Google, [www.google.com/maps/](http://www.google.com/maps/) , วัดนवलนรดิศวรวิหาร.

ไพบูลย์ วงษ์เทศ, บริษัท มติชน จำกัด, [www.silpa-mag.com/](http://www.silpa-mag.com/) ,

ความเป็นมาของโรงเรียนวัดนवलนรดิศ โรงเรียน “เก่าแก่” ที่สุดในย่านฝั่งธนฯ,

โพสต์ 18 สิงหาคม พ.ศ. 2563.

มูลนิธิอนุรักษ์โบราณสถานในพระราชวังเดิม, [www.facebook.com/wangdermpalace/](http://www.facebook.com/wangdermpalace/)

โรงเรียนที่ “เก่าแก่” ที่สุดในย่านฝั่งธนฯ, โพสต์ 08 มิถุนายน พ.ศ. 2562.

คอลัมน์ อริยะโลกที่ 6, Khaosod, [www.khaosod.co.th/](http://www.khaosod.co.th/) , หลวงปู่ทิม รตนโชโต

วัดประยูรวงศาวาส, โพสต์ 11 สิงหาคม พ.ศ. 2560.

วิกิพีเดีย สารานุกรมเสรี, <https://th.wikipedia.org/> , วัดนवलนรดิศวรวิหาร.

amuletheritage.com